

5. Мішук М.О. Реформування трудового законодавства в частині укладення трудового договору: дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2008. 195 с.

6. Кисилев І.Я. Сравнительное и международное трудовое право: учебник для вузов. Москва: Дело, 1999. 728 с.

7. Гершковіц Л. Національні системи моніторингу дискримінації: огляд міжнародного досвіду. Київ, 2013. 74 с. URL: <http://www.ua.undp.org>.

8. Порівняльне трудове право: навчальний посібник / Б.С. Бузуб, Л.В. Голяк, О.М. Кісілевич та ін.; за заг. ред. А.С. Мацка. Київ: МАУП, 2005. 176 с.

9. Правовое противодействие расовой, национальной, религиозной дискриминации: монография / В.И. Якунин, С.С. Сулакшин, В.Э. Багдасарян и др. Москва: Научный эксперт, 2009. 224 с.

10. Артемова Е.А. Особенности конституционно-правового регулирования в сфере прав человека в Великобритании. Москва: Юридический факультет МГУ, 2010.

11. Конституция Республики Беларусь: Закон от 1994 г. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. URL: <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/normativnyedokumenty/konstitutsiya-respubliki-belarus/>.

12. Трудовой кодекс Республики Беларусь: Закон от 26.07.1999 № 296-З. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. URL: http://etalonline.by/?type=text®num=NK9900296#load_text_none_1_.

УДК 349.2

ХРЕНОВА Т.Ю.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА ОТРИМАННЯ ЖИТЛОВОЇ СУБСИДІЇ

Стаття присвячена аналізу сутності права на отримання житлової субсидії як одного із соціальних прав людини. Зроблено висновок, що право на отримання житлової субсидії є індивідуальним правом особи, яке має адресний, безготівковий і безповоротний характер, забезпечується державою за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, а також спеціальних фондів і виражається в можливості для особи отримувати матеріальну допомогу на оплату житлово-комунальних послуг, що не тягне за собою зміни форми власності житла.

Ключові слова: соціальні права, право соціального забезпечення, пільга, житлова субсидія, соціальна допомога.

Статья посвящена анализу сущности права на получение жилищной субсидии как одного из социальных прав человека. Сделан вывод, что право на получение жилищной субсидии является индивидуальным правом человека, которое носит адресный, безналичный и необратимый характер, обеспечивается государством за счет средств государственного или местных бюджетов, а также специальных фондов и выражается в возможности для человека получать материальную помощь на оплату жилищно-коммунальных услуг, что не влечет за собой изменения формы собственности жилья.

Ключевые слова: социальные права, право социального обеспечения, льгота, жилищная субсидия, социальная помощь.

The article is devoted to the analysis of the essence of the right to receive a housing subsidy as one of social rights. It is concluded that the right to receive a housing subsidy is the individual right of a person who is addressable, non-cash and irrevocable, provided by the state at the expense of the state or local budgets, as well as special funds, and expressed in the possibility for the person to receive material assistance for payment of housing- communal services, which does not entail changes in the form of ownership of housing.

Key words: social rights, social security right, privilege, housing subsidy, social assistance.

Вступ. На шляху інтеграції України до ЄС одним із пріоритетних її завдань є забезпечення реалізації визначених Конституцією прав і свобод людини та громадянина. Удосконалення вітчизняного законодавства та приведення його у відповідність до світових правових стандартів прав людини – одна з найважливіших цілей України. Це викликано певними чинниками: по-перше, відходом української правової доктрини від соціалістичної до природної концепції; по-друге, набуттям Україною в 1995 р. членства в Раді Європи, що зумовило виникнення для держави міжнародних зобов'язань щодо додержання міжнародних стандартів у царині прав людини й еволюційних процесів зміни юридичної природи низки прав [1, с. 1].

Закріплені в Конституції України права, свободи й обов'язки людини та громадянина, їх широта, реальність, гарантованість відтворюють не тільки фактичний і юридичний статус особи в суспільстві, а й сутність демократії, що існує в країні, соціальні можливості, закладені безпосередньо в суспільному ладі. Значну питому вагу в системі основних конституційних прав і свобод людини займають соціальні права.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати сутність права на отримання житлової субсидії як одного із соціальних прав людини.

Результати дослідження. Соціальні права – це можливості громадянина бути повноцінним суб'єктом суспільних відносин і забезпечення йому необхідних для розвитку та існування умов. До таких прав О.В. Зайчук зараховує право на працю, право на страйк, право на відпочинок, право на соціальний захист, право на житло, право на достатній життєвий рівень, право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу й медичне страхування, право на безпечне навколишнє середовище. Саме названі права, на думку науковця, визначають обов'язки держави забезпечити кожному мінімум засобів до існування, соціальної забезпеченості й екологічної безпеки [2, с. 119]. Метою таких прав, на його переконання, є: (а) забезпечення можливості заробляти собі на життя працюю, на яку громадянин вільно погоджується й котру обирає; (б) розпорядження суб'єкта власними здібностями до творчої та продуктивної праці; (в) захист власних економічних і соціальних інтересів шляхом страйку; (г) надання можливості для відпочинку; (д) гарантування допомоги державою у випадках, умовах і порядку, передбачених чинним законодавством; (е) матеріальне забезпечення, соціальне обслуговування, встановлення особливих режимів щодо реалізації соціальних прав громадян; (є) гарантування можливості на будівництво житла, придбання його у власність та оренду; (ж) забезпечення достатнього для розвитку життєвого рівня, сприятливого навколишнього природного середовища [2, с. 120].

У свою чергу, А.Л. Клименко виокремлює характерні ознаки соціальних прав: (а) основною відмінністю соціальних прав людини є те, що вони рівною мірою поширюються на всіх і на кожного члена суспільства (включаючи громадян, іноземних громадян, апатридів, біженців тощо) без будь-якої дискримінації, в тому числі рівне право чоловіка й жінки користуватися передбаченими правами; (б) забезпечення соціальних прав людини завжди відбувається за активної участі держави, яка створює юридичні, економічні, організаційні й інформаційні умови для їх реалізації та водночас є суб'єктом соціальних відносин; (в) соціальні права і ступінь їх забезпечення визначаються рівнем економічного розвитку держави, а також її об'єктивною спроможністю надавати соціальну допомогу людині в усіх випадках, коли вона цього потребує; (г) соціальні права не лише є невід'ємним елементом правового статусу людини, а й включені до системи міжнародного права й національних правових систем [1, с. 7].

Конституція України в ч. 1 ст. 46 [3] установила право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості й інших випадках, передбачених законом. Особливістю цієї норми є те, що вона адресована саме громадянам.

Як бачимо, у наведеній статті Основного Закону зафіксовано як термін «соціальний захист», так і «забезпечення», тобто зі змісту цієї норми випливає, що соціальне забезпечення є складником соціального захисту. А.Л. Клименко пропонує розглядати право на соціальне забезпечення як проголошену міжнародною спільнотою й гарантовану державою можливість людини забезпечувати фізіологічні, соціальні та духовні потреби в обсязі, необхідному для достатнього рівня життя в разі настання соціального ризику, що поширюються рівною мірою на всіх і на кожного члена соціуму, включаючи громадян, іноземних громадян, апатридів, біженців, рівне право чоловіка й жінки тощо, без будь-якої дискримінації, включаючи користування передбаченими правами [1, с. 4].

Одним із основних прав у царині соціального забезпечення є право на отримання такого різновиду пільг, як житлова субсидія. Житлова субсидія – це безповоротна адресна державна соціальна допомога громадянам – мешканцям домогосподарств, що проживають у житлових приміщеннях (будинках) і не можуть самотужки платити за житлово-комунальні послуги, оплачувати витрати на управління багатоквартирним будинком.

Відповідно до п. 2 Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. за № 848 [4], право на отримання житлової субсидії мають громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України і проживають у житлових приміщеннях (будинках).

В окремих випадках за рішеннями комісій, утворених районними, районними у м. Києві й Севастополі держадміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, житлові субсидії непрацездатним непрацюючим особам, які проживають самі, можуть призначатися на норму, що перевищує встановлену законодавством соціальну норму житла.

Рішення про призначення (відмову в призначенні) житлових субсидій на понаднормову площу житла за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг і житлових субсидій населенню приймається комісією на підставі акта обстеження матеріально-побутових умов домогосподарства й переглядається в разі зміни складу осіб, зареєстрованих у житловому приміщенні (будинку), складу сім'ї члена домогосподарства, працевлаштування таких осіб або виникнення в них інших джерел доходів.

До непрацездатних непрацюючих осіб, які проживають самі та яким житлову субсидію може бути призначено на понаднормову площу житла, належать такі:

- 1) особи, які не досягли повноліття;
- 2) громадяни, які отримують державну соціальну допомогу особі, яка не має права на пенсію, та особам з інвалідністю;
- 3) громадяни, які отримують тимчасову державну соціальну допомогу непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату.

У поточному році до цього переліку також зараховано:

- 1) громадян, які отримують пенсію за віком, у зв'язку з утратою годувальника або по інвалідності, а також ті, які досягли пенсійного віку, встановленого ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», й отримують пенсію за вислугою років;
- 2) громадян, які отримують державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю.

Уперше за історію існування програми житлових субсидій право на отримання житлової субсидії на рівні з громадянами України набули також іноземці й особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України та проживають у житлових приміщеннях (будинках).

В окремих випадках за рішенням комісії субсидія може призначатися:

- 1) орендарю, тобто особі, яка не зареєстрована в житловому приміщенні (будинку), але фактично проживає в ньому на підставі договору найму (оренди) житла;
- 2) індивідуальним забудовникам, будинки яких не прийняті в експлуатацію, але яким нараховується плата за житлово-комунальні послуги;
- 3) внутрішньо переміщеним особам, які не зареєстровані в житловому приміщенні (будинку), але фактично проживають у ньому без укладеного договору найму (оренди) житла.

Право на отримання житлових субсидій мають домогосподарства, в яких витрати на оплату житлово-комунальних послуг, виходячи із соціальної норми житла й соціальних нормативів користування послугами, перевищують розмір визначеного обов'язкового платежу. І що важливо, право на субсидію визначається виходячи з майнового стану та доходів усіх членів сім'ї осіб, які зареєстровані в домогосподарстві. Тобто якщо раніше до уваги бралися лише особи, які заре-

єстровані в домогосподарстві, на яке призначається субсидія, то Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1022» № 329 [5] уведено нові правила: під час призначення субсидії будуть ураховуватися доходи та майновий стан усіх членів сім'ї всіх осіб, які зареєстровані в домогосподарстві.

У жовтні 2018 року Урядом унесені деякі зміни до порядку призначення житлових субсидій населенню [6], зокрема розширено перелік осіб, яким субсидія може надаватися:

– на понаднормову площу, яка не може перевищувати більше як на 30% соціальну норму житла, громадянам: (1) які отримують пенсію у зв'язку з утратою годувальника; (2) які досягли пенсійного віку й отримують пенсію за вислугою років; (3) які отримують державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю;

– громадянам, які працюють за кордоном і сплачують там ЄСВ, що підтверджується документально (субсидію в Україні домогосподарство, де зареєстрована така особа, має змогу отримати на загальних умовах);

– робітникам, якщо ЄСВ не сплачується з вини роботодавця;

– студентам, які проживають у гуртожитку (під час розрахунку розміру субсидії доходи батьків не враховуються в разі призначення субсидії студентам, які зареєстровані в гуртожитку за місцем навчання).

Також субсидія за рішенням комісії може бути призначена у випадках, якщо в члена домогосподарства або в члена сім'ї особи зі складу домогосподарства відсутні доходи чи вони менші за мінімальну зарплату за умови, що такі особи або інші члени домогосподарства надають соціальні послуги, перебувають у місцях позбавлення волі, перебувають у складних життєвих обставинах, викликаних тривалою хворобою, що підтверджується висновком лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я, є алко- або наркозалежними, що підтверджується довідкою від лікаря.

При цьому, за новими правилами, визначено, хто право на субсидію втратив, зокрема така пільга не призначається:

1) на житлові приміщення, загальна площа яких перевищує 120 м² для квартири і 200 м² для індивідуального будинку (це правило не розповсюджується на дитячі будинки сімейного типу або прийомні сім'ї, а також сім'ї, в яких не менше ніж рік проживають троє й більше дітей з урахуванням тих, над якими встановлено опіку чи піклування). При цьому з 1 жовтня 2018 р. гранична загальна площа житлового приміщення, на яку призначається субсидія, змінюється на опалювальну площу – житлова субсидія призначається, якщо опалювана площа житлового приміщення не перевищує 120 м² для квартир у багатоквартирному будинку та 200 м² для індивідуальних будинків. Відповідно, якщо перевищує вказану граничну опалювальну площу субсидія не призначається;

2) за наявності в особи, яка перебуває у складі домогосподарства, або члена сім'ї особи зі складу домогосподарства у володінні транспортного засобу, що підлягає державній реєстрації, з дати випуску якого минуло менше ніж п'ять років (крім мопеда) (не враховуються транспортні засоби, одержані безоплатно чи придбані на пільгових умовах через органи соціального захисту населення, у тому числі за рахунок грошової допомоги на придбання автомобіля);

3) якщо особи, які досягли 18-річного віку, станом на початок періоду, за який ураховуються доходи для призначення субсидії, у цьому періоді: (а) не мали доходів або їхній середньомісячний сукупний дохід був менший, ніж розмір мінімальної заробітної плати, встановленої на початок періоду, за який ураховуються доходи для призначення житлової субсидії; (б) вони не сплатили єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в розмірі, не меншому ніж мінімальний, сумарно протягом трьох місяців у періоді, за який ураховуються доходи для призначення житлової субсидії.

При цьому вищезазначені правила не застосовуються, якщо особи (які досягли 18-річного віку): (а) навчалися за денною формою навчання в закладах середньої освіти, професійно-технічних навчальних закладах, закладах вищої освіти; (б) зареєстровані у службі зайнятості як такі, що шукають роботу, і в цей період навчалися в центрах професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості; (в) отримували хоча б один із таких видів доходу, як пенсія, стипендія; допомога при народженні (усиновленні) дитини; допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; допомога по догляду за особами з інвалідністю I і II групи внаслідок психічного розладу; допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю; допомога по безробіттю;

4) якщо протягом 12 місяців перед місяцем, з якого призначається субсидія, здійснено купівлю або іншим законним способом набуто право власності на земельну ділянку, квартиру (будинок), транспортний засіб (механізм), будівельні матеріали, інші товари довгострокового вжитку або оплачено (одноразово) будь-які послуги (крім медичних, освітніх і житлово-комунальних послуг у межах соціальних норм і нормативів) на суму, яка на дату купівлі, оплати, набуття права власності в інший законний спосіб перевищує 50 тис. грн.;

5) за наявності простроченої понад два місяці заборгованості з оплати житлово-комунальних послуг, витрат на управління багатоквартирним будинком, загальна сума якої перевищує 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на день звернення за призначенням житлової субсидії (340 грн.). Ця норма застосовується для осіб, які вперше звернулися за отриманням субсидії;

6) за наявності в домогосподарства, що одержувало житлову субсидію в попередньому опалювальному (неопалювальному) сезоні, простроченої понад два місяці заборгованості з оплати обов'язкової частки платежу, загальна сума якої перевищує 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на день призначення житлової субсидії на наступний опалювальний (неопалювальний) сезон.

Також із 1 жовтня 2018 р. особи, які мають заборгованість по сплаті аліментів, не матимуть субсидії, зокрема вона не призначатиметься, якщо в складі домогосподарства або складі сім'ї члена домогосподарства є особи, які, за даними Єдиного реєстру боржників, мають заборгованість за виконавчими провадженнями про стягнення аліментів понад 3 місяці (крім осіб, які є алко- або наркозалежними, що підтверджується довідкою від лікаря).

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що натепер право на отримання житлової субсидії як одне з пріоритетних прав у царині соціального забезпечення відіграє вагомий роль і безпосередньо залежить від економічного розвитку країни й ресурсів суспільства. Його забезпечення та захист набуває все більшого значення. Право на отримання житлової субсидії є індивідуальним правом особи, яке має адресний, безготівковий і безповоротний характер, забезпечується державою за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, а також спеціальних фондів і виражається в можливості для особи отримувати матеріальну допомогу на оплату житлово-комунальних послуг, що не тягне за собою зміни форми власності житла.

Список використаних джерел:

1. Клименко А.Л. Міжнародно-правові стандарти соціального забезпечення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017. 17 с.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред.: О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ: ЮрінкомІнтер, 2006. 685 с.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердж. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 № 848. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF>.
5. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1022: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.2018 № 329. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-2018-%D0%BF>.
6. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2018 № 841. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-87>.